

Спеціалізованій вченій раді ДФ 41.051.032
Одеського національного
університету імені І.І.Мечникова

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата психологічних наук, доцента кафедри
психології**

Національного університету «Одеська юридична академія»

Курової Анастасії Володимирівни

на дисертаційне дослідження

Заболотної Олени Степанівни

«Психологічна структура здатності

до цілепокладання на різних етапах самореалізації»,

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 "Психологія"**

Стрімка трансформація економічних, соціальних й інформаційних обставин породжує проблему ефективного використання потенціалу особистості, якісного цілепокладання. Попри велику кількість досліджень цілепокладання у останні часи ця наукова тематика не сходить з перших шпальт наукової думки. І це не випадковим, тому, що цілі мобілізують сили людини, посилюють її наполегливість і допомагають виробити стратегію дій. Вчені вважають, що «ефективне життєве цілепокладання» визначається: високим рівнем усвідомлення цілей, поєднанням глобальної, віддаленої і короткочасної часових перспектив; узгодженістю, логічністю та реалістичністю цілей, позитивним ставленням до майбутнього, достатнім усвідомленням чинників, які впливають на постановку життєвих цілей, активною, дієвою життєвою позицією. Але, як виявляється на різних етапах самореалізації структура здатності до цілепокладання є різною, тому дослідження Заболотної Олени Степанівни «Психологічна структура здатності до цілепокладання на різних етапах самореалізації» є актуальним і таким, що розкриває особливості цілепокладання на різних етапах самореалізації жінок.

Для вирішення задуму та ідеї дослідження здобувачка організувала науковий пошук, що включав як теоретичне опрацювання наукових джерел за проблемою, так і низку емпіричних досліджень. Об'єктом дисертаційного дослідження виступило цілепокладання як психологічний феномен. Предметом дослідження були психологічні особливості здатності до цілепокладання на різних етапах самореалізації жінок. О. С. Заболотна чітко визначила мету, яка полягала у встановленні особистісних особливостей здатності до цілепокладання на різних етапах самореалізації жінки і завдання, які конструюють дисертаційну працю, наукову новизну й інші методологічні та прогностичні складові ґрунтового наукового дослідження, а також його головні завдання що втілюється у трьох послідовних за своїм змістом розділах.

Простежимо відповідність поставлених завдань їх виконанню.

1. Виконуючи першу задачу дисертантка здійснила теоретико-методологічний аналіз та узагальнення наукових даних щодо вивчення феноменів самореалізації та цілепокладання в психологічній науці. О. С. Заболотна прослідкувала трансформування поняття самореалізації від «реалізації духу», «свободи», «мети», «вищого рівня потреб» через «вибір життєвого шляху» і «набуття власного Я» до «успішного самовизначення». Визначила, що самореалізація є свідомим і активним процесом, усвідомлення інтересів, потреб і здібностей, що втілюються в практичній діяльності, що відбувається на певних етапах: самоідентифікації, саморозвитку і самоактуалізації. Констатувала, що процес цілепокладання не статичний і залежить від багатьох факторів, в тому числі від соціального оточення, установок, міжособистісної взаємодії, а здатність особистості до цілепокладання пов'язана з глибиною поставлених цілей та з їх узгодженістю. В структурі цілепокладання виділено три компоненти інтелектуальний, особистісний, діяльнісний.

2. Згідно другій задачі досліджено і порівняно інтелектуальний, особистісний (індивідуально-особистісні якості, систему цінностей) компоненти здатності до цілепокладання у жінок на різних етапах самореалізації.

3. Згідно третій задачі встановлено особливості діяльнісного компонента здатності до цілепокладання у жінок на різних етапах самореалізації. О. С. Заболотна продемонструвала, що досліджувані в обох групах мають певні цілі, але у групі студенток спостерігається наявність труднощів з обранням мети, вони не завжди здатні представити більш-менш ясну картину бажаного майбутнього: замість постановки реальних цілей, існує обмеження «мікрометою», поточною ситуацією, або ж фіксуванням на постановці глобальних цілей - пошук «сенсу життя». Жінки, що знаходяться на етапі самоактуалізації процесу самореалізації спрямовані на певний результат у власній діяльності, тобто вміють ставити перед собою ясні цілі для окремих дій і не відвертатися від них в процесі виконання, керуючись в усій своїй життєдіяльності певними цінностями, переконаннями та ідеалами.

Згідно останній задачі з'ясовано взаємозв'язок та побудовано моделі компонентів здатності до цілепокладання, які якісно відрізняються у жінок і студенток. У студенток встановлено 4 основні фактори в моделі здатності до цілепокладання, які отримали наступні назви: «Я - ідеальна», «Конфлікт цінностей», «Нерозвинені вольові якості, при песимістичному погляді на події», «Незалежна, впевнена, орієнтована на майбутнє». В групі жінок також встановлено 4 фактори, що отримали наступні назви: «Я-реальна в теперішньому», «Досягання, доброта, активність, при наявності конформності», «Цілеспрямована, ініціативна, самостійна в теперішньому», «Зменшення відповідальності, скромності та чужих обов'язків».

До основних переваг дослідження можна віднести:

- встановлені особливості психологічної структури (інтелектуальний,

особистісний і діяльнісний компоненти) здатності до цілепокладання на різних етапах самореалізації у жінок;

- уточнену ієрархію цінностей на різних етапах самореалізації жінок,
- продемонстровану нездатність до відповідального цілепокладання жінок на етапі самоідентифікації при ідеальному уявленні про себе, недостатньо розвинутій рефлексії і зниженні ефективності адаптації, конфлікті цінностей, песимістичному погляді на події, орієнтованості на майбутнє;

- встановлені внутрішньоособистісну конгруентність студенток і внутрішньоособистісну неконгруентність жінок, що дає останнім орієнтири на самореалізацію та самопізнання;

- особливості цілепокладання жінок, що знаходяться на етапі самоідентифікації і самоактуалізації;

- отримані моделі компонентів здатності до цілепокладання, які якісно відрізняються у жінок і студенток.

В першому розділі надано визначення феномену самореалізації, наведено погляди вчених щодо самореалізації, її видів, факторів та передумов. Цілепокладання розглядається здобувачем як один з важливих етапів процесу діяльнісної активності суб'єкта. в дисертації констатовано, що здатність до цілепокладання є динамічним системно - структурним утворенням, що інтегрує в єдине ціле інтелектуальний, особистісний, діяльнісний компоненти.

У другому розділі продемонстровано етапи дослідження (підготовчий, діагностично - дослідницький та аналітико-інтерпретаційний), яке відбувалося 2018 по 2021 роки. Зазначено, що дослідницька робота проводилась зі жінками: студентками, що здобувають вищу освіту на базі Одеської національної академії харчових технологій та жінками-підприємцями, що займають керівницькі посади в ієрархічних бізнес-компаніях або мають власний бізнес.

У третьому розділі продемонстровано емпіричне дослідження психологічної структури здатності до цілепокладання на різних етапах самореалізації. Встановлено, що жінки на етапі самоідентифікації(студентки) в протигагу жінкам на етапі самоактуалізації не є здатними до відповідального цілепокладання оскільки мають ідеальне уявлення про себе, завищену самооцінку, недостатньо розвинуту рефлексію і зниження ефективності адаптації, конфлікт цінностей (універсалізм – досягнення, безпека - самостійність, самостійність - конформність), песимістичний погляд на події, орієнтовані на майбутнє без розвинених вольових якостей. З'ясовано, що студентки мають певні цілі, але не завжди здатні представити більш-менш ясну картину бажаного майбутнього, тому кінцева мета може бути не обґрунтованою, нестійкою.

До основних переваг дослідження можна віднести новизну і актуальність дослідження, архетиктоніку роботи, практичну значущість та інтересний підхід до вирішення задач дослідження.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Усі наукові результати достовірні та достатньо обґрунтовані, що підтверджується тим, що результати дослідження забезпечено різностороннім теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням комплексного підходу до організації та проведення досліджень, відповідністю підібраних методів дослідження поставленій меті та завданням дослідження; поєднанням кількісного та якісного аналізу отриманих емпіричних даних з якісною психологічною інтерпретацією отриманих результатів.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Кількість наукових публікацій, повноту опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації. Матеріали дисертації опубліковано у 2 виданнях, визнаних МОН

України фаховими з психологічних наук (1 – одноосібні і 1 - в співавторстві), 1 одноосібному розділі монографії, 1 стаття в іноземному фаховому виданні, 6 – у матеріалах міжнародних наукових конференцій (5 – одноосібних і 1 – в співавторстві з науковим керівником).

Таким чином, якісно здійснений теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, застосування адекватних стосовно окреслених завдань методів дослідження та обробки даних, репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення одержаних емпіричних результатів, свідчать про їхню достовірність, а також належну наукову обґрунтованість сформульованих в дисертаційній роботі наукових положень, висновків і рекомендацій.

Усі отримані дисертанткою результати сприймаються переконливо, не викликаючи сумніву стосовно процедурно-діагностичного перебігу емпіричного дослідження й інтерпретації його результатів.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до чинних нормативних вимог. Ознак порушення дисертанткою академічної доброчесності не встановлено.

Загалом, позитивно оцінюючи проведене дисертаційне дослідження та отримані результати, все ж вважаємо за доцільне вказати на деякі дискусійні положення та висловити зауваження й побажання щодо окремих результатів дослідження:

1. Авторського визначення потребують феномени «цілепокладання» та «самореалізація», а також додаткового обґрунтування потребує використання класифікації етапів самореалізації за І. Д. Єгоричевою, хоча в статті «Індивідуально - особистісні типи жінок періоду дорослості і особливості їх цілепокладання» використовується стадії професійного циклу концепції Д. Сьюпера.

2. В емпіричному аналізі недостатньо приділена увага інтелектуальному компоненту здатності до цілепокладання, який включає розумові операції, що дозволяють людині створювати образ бажаного результату. В роботі вказано на існування цілей, що існують в демографічній, соціоекономічних сферах, деякі з цілей віднесено до функціонального і змістовного аспекту образу майбутнього.

3. Бажаним було б вивчення здатності до цілепокладання у чоловіків, що знаходяться на етапах самоідентифікації і самоактуалізації процесу самореалізації.

Висловлені зауваження жодним чином не знижують наукової цінності цього актуального, цілісного, самостійного дослідження та викладених у ньому наукових результатів, вони мають дискусійний характер і не можуть вплинути на обґрунтовану вище загальну високу оцінку роботи Заболотної Олени Степанівни.

Отже, вивчення дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про те, що методологічне обґрунтування вихідних положень дисертації, використання комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження, адекватних його меті та завданням, кількісно-якісний аналіз емпіричного матеріалу з належною статистичною обробкою результатів забезпечили вірогідність і надійність результатів наукового пошуку. Представлена до захисту дисертація «Психологічна структура здатності до цілепокладання на різних етапах самореалізації» є самостійним, завершеним дослідженням, якому притаманна актуальність, новизна, теоретична та практична значущість, повністю відповідає спеціальності 053 «Психологія» виконана на належному науково-теоретичному рівні, повністю відповідає вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 року, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня

доктора філософії, а її авторка, Заболотна Олена Степанівна на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Національного університету
«Одеська юридична академія»

А.В.Курова

Перший проректор

Національного університету
«Одеська юридична академія»,

доктор юридичних наук, професор

М.Р. Аракелян